

Tâm Tình Tây Bắc Seattle Tháng 8-2019 Mùa Hạ ở Hawaii

Bà Mai vừa tưới lan xong, buông vòi nước xuống là bước vội đến cây *Dendrobium sulawesiense* lớn treo dưới cây phượng đỏ, để đếm xem có bao nhiêu chùm nụ mới nhú ra. Trong lúc tưới cây bà đã thấy trên những cành lan dài bằng hai cánh tay, không có một chiếc lá, xuất hiện lấm tấm những cái nụ màu nâu, có cành chỉ có một chùm nụ, có cành có đến hai, ba chùm. Nên vừa tưới xong là bà đến cây lan để đếm. Bà cẩn thận kéo ra từng cành một, nâng niu cành lan một cách nhẹ nhàng, ghé sát mắt bụi lan lớn, và đếm. Bà lầm bầm: *một, hai, ba, bốn, năm, sáu, bảy, tám, chín...* Đếm xong, bà thở phào nghĩ thầm mới bắt đầu ra nụ mà đã có đến chín chùm rồi, vài hôm nữa thì chắc là chi chít cả cây không đếm nổi đâu.

Dendrobium sulawesiense
orchidboard.com

Loài lan này thích một cái là năm nay hoa đã nở đầy cành, năm tới nếu chăm sóc đàng hoàng, hoa lại ra từ những cái cành năm trước đã ra hoa và tiếp tục như thế. Bà Mai đã có cây này mấy năm nay nên bà biết. Có lẽ bà Helen bạn của bà sau khi hoa tàn đã bỏ đi vì bà ấy không biết rõ đặc điểm của nó nên mới đem những cây lan quý cho hết người này đến người kia như thế.

Cây lan *Dendrobium sulawesiense* mà bà Mai được bà Helen cho mấy năm trước, lúc bà Helen đưa cho bà thì cây lan này đã già rất to, có hơn hai chục cành, nhưng trông toi tả, cành thì gãy ở trên ngọn, cành thì gãy ở nửa thân, cành thì gãy tận gốc, cành nào may mắn còn được những cái lá xanh thì lá cũng bị nát, bị dập. Bà Mai mang về, tưởng là cây mất sức sống không nổi nữa, vậy mà sau khi bỏ ra mấy tiếng đồng hồ, cắt tia, thay chậu, bón phân, lại gặp ngay mùa Xuân mát mẻ. Mấy tháng sau bà Helen đến chơi, hai bà ra vườn ngắm lan, bà Mai chỉ cho bà Helen xem cây lan nay đã xanh tươi như lúc mới mua về. Bà Helen lắc đầu, lắc cổ không tin, sau đó nhận ra đó đúng là cây lan gần chết của mình hồi đó, bà cười rồi hồn nhiên nói:

“Cây này về tay Mai thì được như thế này, hồi đó tôi cho hết cả mùi cây, chỉ giữ lại vài cây trông còn tươi tắn, mà bây giờ đang sống dở chết dở rồi. Chắc tôi cho Mai luôn hai cây đó, hôm nào ghé qua tôi mang về mà trông, cứu nó dùm. Tôi có cái tật xấu là có mới nới cũ, cây lan nào mới mua về xanh tốt, hoa nở tung bừng thì tôi cung lắm, nâng niu, ngắm nghía suốt ngày. Đến lúc hoa tàn thì bỏ qua một bên, lại đi tìm cây khác đẹp để mang về thay thế. Biết tật mình như thế mà không bỏ được. Tôi kỳ quá, không thích nhìn cây lan không có hoa”.

Bà Mai biết bà Helen này hình như là không muốn chứa những cây lan hoa đã tàn trong vườn của bà vì sợ sẽ làm xấu vườn đi, hoặc là vì bà là người Trung Hoa, tin vào phong thủy, không muốn thấy những gì buồn bã, bệnh hoạn trong vườn mình. Nên khi có ai đến thăm vườn của bà, sau khi ngắm những cây hoa, cây lan bà bày ở trước nhà, hay xung quanh hồ tắm ở vườn sau, nếu thông thả lang thang đi thêm một tí về cuối vườn, thì sẽ thấy một góc chứa nhiều thứ trông không đẹp mắt. Cái góc trông u buồn hoang vắng lắm. Chỗ này bà

Dendrobium sulawesiense
orchidboard.com

Helen chứa những cái chậu vỡ, đứt quai, đứt giầy chưa kịp vất đi và những cây lan đang ngất ngỏi, trông như đang thiếu nước, thiếu không khí, thiếu hơi ẩm. Nói cho gọn là những cây này đang thiếu sự chăm sóc của chủ nhân. Góc này chính chủ nhân của vườn lan cũng chẳng đến bao giờ, khách khứa cũng ít người nào ghé mắt qua vì bà Helen đâu có dốt tới đó. Bà Mai thì có được cái tính là lan cũ, lan mới gì bà cũng quý, lại biết rõ tính xấu nét tốt của bà Helen nên khi nào có dịp đến nhà bà này, bà Mai cũng ra chỗ này, lúi húi lục lọi xem có cây nào dai sức, chống chọi được cái điều kiện bị bỏ rơi khắc nghiệt đó, còn sống sót được thì bà cứu, lấy bỏ qua một bên, khi nào về thì mang ra xe. Về đến nhà, bà bỏ thì giờ sửa soạn, tưới tắm, ra hết sức của mình để làm cho những cây lan bị phé thải này tìm lại phong độ cũ. Thường thì bà Mai cứu được gần hết những cây lan xấu số này, chỉ khi nào gặp những cây khó trồng quá, hoặc bệnh nặng thì bà mới chịu thua.

Trong vườn của bà Mai, tính ra có cả năm mươi cây lan của bà Helen mà bà Mai đã đem về và cứu sống. Có ba cây *Rhynchostylis retusa* khi nở có những chùm hoa màu tím lẫn màu trắng tròn như ông sữa bò, vài cây *Renanthera philippinensis* lúc còn xinh đẹp có những chùm hoa đỏ thắm như hoa phượng vươn thẳng lên, vài cây *Aerides houlletiana* duyên dáng ôm những chùm hoa vàng và tím, một cây *Ascocentrum curvifolium* nở hoa màu cam đậm như màu gạch cua, còn có cây *Seidenfadenia mitrata* có hoa màu tím đậm xen tím rất lạ... và còn nhiều nữa. Xem ra là những cây mà bà Mai mang về từ nhà bà Helen toàn là những cây vào mùa nóng cần tưới nhiều, ít nhất là một ngày hai lần, vì những cây này không trồng trong chậu, chỉ có rễ và lá như những cây Vanda thôi. Bà Helen có lẽ không tìm hiểu về những cây này nên có lẽ tưới không đủ, để chết gần hết. Về đến tay bà Mai là những cây này sẽ được chăm sóc kỹ càng, vườn lại đủ độ ẩm, phân và nước đầy đủ cho nên cây nào cây này cũng xinh tươi mơn mớn. Cái tật có mới nói cũ, thích sự hào nhoáng bề ngoài của bà Helen, không cần nói ra thì bà Mai và những người bạn chơi lan của các bà ai cũng biết. Lan đang nở hoa, đẹp rực rỡ thì bà Helen phải tìm mọi cách làm chủ cho bằng được, đến khi hoa tàn nhụy rữa, lá héo cành khô là đời của cây lan này mấy tháng trước được bà Helen trọng vọng, khen ngợi không hết lời, nay xem như đã xong rồi. Bà Mai hay đọc truyện Ta truyện Tàu hồi xưa đã từng ví những cây lan xinh đẹp của bà Helen chẳng khác nào như những nàng cung nữ, khi nhan sắc phai tàn, thì bị cho vào trong lãnh cung, sống đời cô độc cho đến cuối đời. Ai mạnh mẽ thì sống qua ngày, ai mà tinh thần nhu nhược, thân thể yếu đuối thì chỉ vài năm là sinh ra bệnh hoạn, là tàn một kiếp hoa.

Rhynchostylis retusa
Ngô Quý Tạo

Bà Mai thường hay nghĩ là rất may mà bà Helen là đàn bà và sống vào thời đại này, xã hội và pháp luật không cho phép bà làm những chuyện tổn hại đến người khác, chứ nếu bà ta sinh vào thời xưa, là một người đàn ông giàu có, thì chắc là trong nhà phải có cả mấy chục nàng hầu xinh đẹp, ưa cô nào thì gận gũi chiều chuộng, chán cô nào thì mang bán hay cho người khác. Hay nếu đi đâu hoặc nghe đồn vợ con người nào có nhan sắc, thì tìm đủ cách đốn hèn để dành giựt cho bằng được, đó là thói của những tên trọc phú háo sắc mà bà hay đọc trong truyện cổ. Mỗi lần có những ý nghĩ về bà Helen như vậy, bà Mai lại cười thầm một cách thích thú, cho là cái sự so sánh của mình sao mà đúng đến thế, không sai vào đâu được. Hình như có một lần khi nói chuyện với nhau, vui miệng bà Mai có nói điều này với bà Helen, bà này còn cười, và cho là bà Mai so sánh thật là hay đấy.

Hai bà tính tình hoàn toàn khác hẳn, nhưng hay qua lại với nhau vì Đồng Bệnh Tương Lân, cùng mang một chứng bệnh trầm kha là bệnh nghiền lan, một cái bệnh chẳng thuốc nào, chẳng cách nào chữa được. Còn hơn người ta nghiền thuốc phiện, bà nào cũng nghiền nặng như nhau, mỗi bà nghiền một cách. Trái ngược với bà Helen là khi chơi lan, lộ ra tính tính háo thắng nông nổi, thích lan to, lan đẹp rực rỡ, lan hiếm, không khi nào thích những cây lan nhỏ, hay những cây lan không có màu sắc rực rỡ.

Còn bà Mai lại có tật ôm đồm, loại lan nào bà cũng phải có trong vườn thì bà mới chịu, lan to, lan nhỏ, lan xứ lạnh, lan xứ nóng, lan cần nắng suốt ngày, lan cần ở trong bóng râm. Lúc trước ở xứ lạnh thì bà cứ nhất định thế nào cũng phải có vài cây lan xứ nóng như Vanda, Cattleya. Bây giờ qua ở xứ ấm áp quanh năm thì bà lại ráng làm một cái greenhouse, nằm dưới những cây sồi lâu năm để lấy bóng mát. Trong đó bà nuôi toàn những loại lan đòi hỏi không khí mát lạnh, chỉ sống được miền cao nguyên Việt Nam như *Dendrobium falconeri* (Trúc Mành), hay Pleurothallis của những dãy núi Andes, quanh năm mây mù che phủ của miền Nam Mỹ.

Loại lan nào càng khó trồng thì bà Mai lại càng ráng cố trồng cho bằng được. Nguyên có cây lan ma *Dendrophylax lindenii* đã làm cho bà tốn công tốn của bao nhiêu. Ba chục năm trước, từ lúc bà nghe nói đến nó, thấy cái ảnh của cây lan không có một cái lá, chỉ có toàn những cái rễ xanh lạt bám vào vỏ cây, và có cái hoa trắng hình dáng như con éch là bà mê lắm rồi, bà bắt đầu đi tìm mua về trồng. Cây này rất hiếm, không phải muốn có nó cứ bỏ tiền ra mua là mua được. Lúc đó bà không biết là nó khó trồng đến mức nào, hiếm nên giá rất đắt, bà phải trả hơn một trăm đô la mới được cây lan, có cây lên đến hai trăm, đắt đến đâu bà cũng mua, mang được cây lan về bà đêm ngày ngắm nghía, vẩy nước, bón phân, được hơn hai tháng thì những cái rễ héo dần, và cây chết đi.

Dendrobium falconeri (Trúc Mành)

Phạm Hào

Bà lại bỏ thì giờ tìm tòi trong sách vở, biết là cây lan chỉ mọc ở vài chỗ có đầm lầy ở dưới xứ nóng Florida. Bà cố tìm một cây lan này nữa, mua về hì hục gắn vào vỏ cây, treo trên một cành cây, dưới có một cái chậu lớn lúc nào cũng đầy nước, vậy mà cũng chỉ được vài tháng là cây lan lại còm cõi, hết sức sống, và chết. Sau những lần đó bà còn thử thêm nhiều lần nữa, khi nào gặp cây lan này là bà bỏ tiền ra mua, lần nào cũng y như lần ấy, lan vẫn chết, vẫn không nuôi được cây nào.

Qua đến Hawaii bà lại đi tìm mua cây lan ma mà mọi nơi không có. Có lần bà đến vườn lan của ông Mike, khi ông này rảnh rỗi vắng khách, có thì giờ nói chuyện gẫu, bà có hỏi là ông có tìm đâu cho bà một cây *Dendrophylax lindenii* không? Ông này trả lời ngay không do dự:

“Bà có thừa tiền bà đưa cho tôi tiêu hộ cho chứ mua cây lan đó về làm gì, bà có sẵn sóc nó kỹ càng cách nào, trước sau gì nó cũng chết.”

Dendrophylax lindenii
thinkingimages.tumblr.com

Bà Mai hỏi ông ta là ông đã thử trồng cây lan đó bao giờ chưa? Ông Mike nói là nếu ông chịu khó ghi vào sổ giá tiền những lần ông bỏ ra để mua những cây Lan Ma này về trồng, thì bây giờ nếu cộng hết tất cả lại cũng phải cỡ hai ngàn đồng. Ngoài ông ra, những người bạn ông là những người nuôi lan có tiếng cũng chịu thua, không ai dám can đảm bỏ tiền ra mua cây đó về trồng nữa.

Bà Mai nói mấy năm trước đây có ông Keith Davis ở North Carolina, làm một cái nhà kiếng đã trồng cây này thành công. Mùa Hè nó nở cho ông ta bảy cái hoa trông như bảy con ếch trắng đáng bám vào mớ râu Spanish. Bà nói với ông Mike là khi xem được cái ảnh này và bài viết của ông Davis về cách trồng loại lan này, bà đã đi tìm một cây thật tốt và lớn, mang về làm đúng như cách của ông Davis đã chỉ, nhưng cũng chẳng được bao lâu thì cây này cũng chung số phận của những cây lan Ma trước của bà. Bà kể cho ông Mike nghe chuyện trồng lan Ma của bà, nói là từ đó đến giờ bà đã giết gần chục cây lan Ma rồi, thì ông này tỉnh bơ nói:

*“Bà nói tôi cũng chẳng ngạc nhiên tí nào, mà bà có nghĩ giống như tôi đang nghĩ đây không? Tôi nghĩ là cây lan *Dendrophylax lindenii* của ông Davis đó cũng chẳng còn sống, chắc chết rồi, cả chục năm rồi đâu có nghe ai nhắc đến ông Davis và cây lan của ông ta nữa đâu.”*

Ông Mike làm bà cụt hứng, chẳng muốn nghĩ đến mua lan Ma, lan Quý về trồng nữa. Chưa hết, ông còn thêm vào một câu:

*“Hôm trước tôi có đọc ở đâu một bài viết rất hay về cây *Dendrophylax lindenii* này. Họ khẳng định là cho đến giờ này cây lan này chỉ tồn tại được ở những vùng đầm lầy ở Cuba và Florida, còn không ai trồng được đâu. Các khoa học gia chuyên môn nghiên cứu về lan đang ngày đêm tìm tòi cách trồng và giữ được nó sống trong vườn như những loại lan khác để công hiến công trình này cho nhân loại đấy. Hôm nào tìm lại được tài liệu này, tôi sẽ gửi cho bà đọc chơi cho vui và bây giờ thì tôi với bà chỉ hy vọng là tin vui đó đến trước khi mình già quá, chẳng cò sức trồng lan nữa.”*

Xin hẹn và hy vọng gặp lại các bạn trong Tâm Tình Tây Bắc Seattle Tháng Chín, 2019.

Phạm Hảo